

Hoe Amsterdam en de EU twee moskeeën bouwden

Posted on 23 november 2019 by Lucas Hartong

In Amsterdam werden met liegen en bedriegen twee gesubsidieerde moskeeën (een Turkse en een Marokkaanse) nieuw gebouwd. Ook de Europese Commissie betaalde mee, in de veronderstelling dat het een gemeentelijk wijkgebouw betrof. Het fraudeonderzoek belandde in de doofpot.

Een regenachtige morgen in Rotterdam. Met auteur-journalist Robbert van Lanschot blik ik terug op een politiek gevoelige kwestie, die te maken heeft met de scheiding van Kerk en Staat die wij in Nederland en binnen de Europese Unie kennen. Er mag geen overheidsgeld gebruikt worden om religie te financieren. Als dat wel wordt geconstateerd, dan is er de mogelijkheid om daarvan melding te doen.

Ik deed dat in dit geval dan ook, als lid van het Europees Parlement bij OLAF, het antifraude bureau van de EU. Let wel: dit bureau is onderdeel van de EU zelf. De slager keurt dus zijn eigen vlees. Hoe belangrijk dit is en waarom het juist dan fout gaat blijkt uit de casus *Moskeeverzamelgebouw Amsterdam.*

Het betrof een zaak over vermeend misbruik van EU-subsidie aan een

'moskeeverzamelgebouw' in Amsterdam-Oost, aan de Joubertstraat. Artikel in de Trouw.

Het bewuste gebouw, dat de eufemistische naam 'De Verbinding' kreeg, zou op papier een 'laagdrempelige multifunctionele voorziening' worden waarin 'activiteiten gericht op toeleiding naar werk' zouden plaatsvinden.

Een multifunctionele moskee…

Het project werd uiteindelijk voor zo'n 1 miljoen euro meebetaald door de EU vanuit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Auteur en journalist Robbert van Lanschot constateerde echter al vrij snel dat in de subsidieaanvraag van de gemeente Amsterdam richting Brussel verzwegen was dat er 'naast wat zaaltjes' in dit moskeeverzamelgebouw twee forse moskeeën zouden komen.

Een subsidieaanvraag met het woord 'moskee' of 'islam' erin zou kansloos zijn bij de EU vanwege de formele scheiding van kerk en staat en dus werd het woord 'moskeebesturen' vervangen door het woord 'migrantenorganisaties'.

Maar het mocht geen moskee heten

En – echt op alles werd gelet – zelfs het bouwbedrijf HECON, dat in eigen reclamemateriaal goede sier wilde maken met het bouwproject werd door de gemeente op het hart gedrukt toch vooral geen melding maken van het woord 'moskee', want je weet nooit hoe opeens zo'n brochure of persbericht per ongeluk toch op het bureau van een Brusselse ambtenaar belandt.

Mede naar aanleiding van de bevindingen van Van Lanschot nam OLAF mijn melding in ontvangst en opende in september 2011 een onderzoek. Toen ik in november 2013 werd gebeld door een onderzoeker van OLAF gaf deze aan dat dit 'een duidelijk geval van vervlechting' en 'vragen om fraudegevoelige ontwikkelingen' was.

De Nederlandse overheid had er als primair verantwoordelijk controleur bovenop moeten zitten. In dit geval concreet: de gemeente Amsterdam en de minister van Binnenlandse Zaken. Maar de onderzoeker stelde dat het bestuur van Amsterdam 'dermate politiek gekleurd is dat dit project er *koste wat kost* moest komen'. Van Lanschot kwam daarop in maart 2014 met een uitstekend artikel in de Groene

Amsterdammer over de hele kwestie. Artikel in de Groene.

Plots geen fraude

Vervolgens gebeurde er iets vreemds. Tussen het tijdstip van het telefoontje van de OLAF-onderzoeker en augustus 2014 moet hij door zijn meerdere(n) zijn teruggefloten, want plotsklaps kreeg ik bericht dat het onderzoek was afgesloten, aangezien 'geen aanwijzingen van fraude of onregelmatigheid waren vastgesteld, welke de financiële belangen van de Unie zouden aantasten'.

De enige verklaring die hiervoor te geven is, is dat er onvoldoende *politieke wil* bij OLAF was om de vingers aan dit dossier te branden. Daarvoor zijn redenen te verzinnen, maar het resultaat was: case closed. Dat ik in 2014 als lid afscheid nam van het EP was een mooie bijkomstigheid voor OLAF.

Maar daarmee was de kous nog niet af. Mei 2017 stond er opeens een uitermate intrigerend artikel op Architectenweb. Aan het woord Marlies Rohmer, destijds architecte van het moskeeverzamelgebouw: 'De opdracht was om een zogenaamde MFA te ontwerpen, een multifunctionele accommodatie voor culturele activiteiten, *maar ondertussen huisvest het gebouw vooral twee moskeeën.* Tijdens het ontwerpproces renden de gebruikers regelmatig uit de vergadering om te gaan bidden.'

Marlies Rohmer

En even verderop schreef zij: 'Meteen na oplevering zijn de meeste wc's vervangen door provisorisch geïnstalleerde hurktoiletten. Dit roept de vraag op of het Programma van Eisen (PVE) wel actueel was. Het PVE was *door struisvogelpolitiek van het stadsdeel* toegeschreven op een gewoon Nederlands gebouw. *Scheiding van Kerk en Staat laat niet toe dat de Nederlandse staat geloofsinstellingen bouwt.* Vandaar dat er ook geen mihrab [gebedsnis] in dat PVE stond en deze door ons te klein is uitgevoerd. Met andere woorden: de architecte geeft hier onomwonden aan dat het actuele doel van het pand geen 'multifunctionele' ruimte betrof, als op papier door de overheid en subsidie-aanvrager beweerd, maar gewoonweg twee moskeeën, met – vooruit – een paar vergader- en leszaaltjes op de hoger gelegen verdieping.

Nederlandse normen en waarden in de koranles…

Dat is ook exact wat Robbert van Lanschot vanaf het begin constateerde. Van Lanschot: 'Het overgrote deel van het volume van het totale gebouw werd ingenomen door die twee gebedsruimtes; de ene voor een Marokkaanse moskee en de andere voor een Turkse moskee. Op een hoger gelegen etage zouden door het bestuur van de Turkse moskee, het door Ankara aangestuurde Diyanet, 'lessen Nederlandse normen en waarden' worden gegeven.

Amsterdam had subsidie gegeven voor die lessen. Goed voor de integratie, dacht de gemeente. Ik was nieuwgierig naar hoe Diyanet invulling zou geven aan die 'Nederlandse waarden en normen', temeer omdat Diyanet de Turkse geloofsgemeenschap juist pleegt te waarschuwen tegen die vaak nogal 'zondige' normen. Toen ik kwam luisteren was het meteen duidelijk dat het om koranlessen ging. De leraar was een imam uit Turkije die geen woord Nederlands sprak.'

Bewust voorgelogen

Heeft de deelraad Oost dan in de rapportage de woorden, die Van Lanschot erover schreef, bewust verdraaid? 'Jazeker! Mijn constatering luidde: die lessen 'Nederlandse waarden en normen' zijn koranlessen. Punt. Wat de ambtenaar van de deelraad daarvan maakte was dat 'Robbert van Lanschot had geconstateerd dat er *ook* koranles werd gegeven tijdens die lessen Nederlandse waarden en normen'. Maar dat was dus niet zo.

Met dat woordje *'ook'* werd de angel uit het probleem gehaald. Het was helemaal niet iets wat 'ook' wel eens 'n keer gebeurde. Nee, het waren gewoon *structureel* koranlessen. Ik heb er zelf bij gezeten. Trouwens, de lessen in dat zaaltje werden uitsluitend gegeven aan jongens. Bij de lessen voor de meisjes mocht ik niet eens aanwezig zijn.

Er is moedwillig door de gemeente nagedacht over de vraag: hoe kunnen we dat lastige verhaal ontkrachten? Zo zijn ze op dat woordje 'ook' is gekomen. De gemeente verdoezelde het karakter van het gebouw richting Brussel en het moskeebestuur verdoezelde het karakter van de koranlessen richting de gemeente. Maar van dat laatste wilde de gemeente geen zaak maken want dat zou politiek natuurlijk heel moeilijk liggen.'

Ze dachten dat het wel niet ontdekt zou worden

Koranlessen in een door de Nederlandse overheid en de EU gesubsidieerd gebouw? Jazeker. Heeft de staat hier dus religie gefinancierd? 'Ja, absoluut', aldus Van Lanschot. 'Bij de aanvraag van de subsidie is men ervan uit gegaan dat het niet ontdekt zou worden. OLAF heeft er niet goed naar gekeken en durfde niets te zeggen.

Robbert van Lanschot

Waarom Nederland daar niet op is aangesproken? OLAF doet doorgaans onderzoek naar economische delicten. Dat ligt veel eenvoudiger. Bij het moskeeverzamelgebouw betrof het echter een onderzoek waarop je de gemeente en ook de regering, die de subsidieaanvraag naar Brussel had doorgeleid, moest aanspreken. Dat is andere koek en vond OLAF denk ik niet opportuun. Het lag politiek te gevoelig, ook op lokaal niveau. En men wilde de islamitische gemeenschap in de grote stad te vriend houden.'

Waar waren de accountants?

Zijn er lessen uit dit dossier te trekken? Van Lanschot: 'Waarom hebben we nooit iets gehoord over de accountantskantoren die de jaarstukken van de twee moskeebesturen hebben goedgekeurd? Hoe is dat mogelijk? De deelraad had het eenvoudig kunnen oplossen door te stellen: 'een deel van dat subsidiegeld willen wij terug'. Dat was gênant geweest, maar nu kun je de overheid gewoon uitlachen. Ze hebben zich laten inpakken. Al was er maar een symbolische terugbetaling of boete geweest, om je rechtsgevoel enigszins te herstellen. Dit had zo niet mogen gebeuren.

In de deelraad en ook later in de gemeenteraad werden het Kafkaëske discussies. Spiegelpaleizen. Niemand is er serieus op aangesproken: noch de accountants, noch de moskeebesturen, noch de deelraad, noch de ambtenaren. Dat heeft mij verbaasd.

Iemand van de gemeente vertelde me dat toenmalig burgemeester Eberhard van der Laan uiteindelijk meer dan een meter dossiers had staan op zijn werkkamer. Dat hij helemaal akelig werd van dat moskeeverzamelgebouw. Nooit heeft iemand

gezegd ‘Dit is écht fout geweest’. En wat betreft de les uit dit dossier…? (lacht) Voor mij is de les dat je altijd nieuwsgierig moet blijven.’